

Arrels reinventades: la resignificació de la ruralitat en el marc dels processos de gentrificació

Laia Aleu Barnadas

Universitat de Barcelona
laiaaleu@ub.edu

Jesús Rojas Arredondo

Universitat Autònoma de Barcelona
jesusrojasuab@gmail.com

Rebut: abril de 2021
Acceptat: setembre de 2021
Publicat: maig de 2022

Resum

Aquest article estudia la resignificació de la ruralitat en un context de revalorització cultural i econòmica que podria desencadenar processos de gentrificació rural. Aquest propòsit s'aborda des dels gustos i les preferències de les classes mitjanes urbanes establertes al camp i se centra en com la idealització de les realitats rurals opera intersubjectivament i políticament. S'han fet entrevistes semiestructurades individuals a nousvinguts i a segones residències al poble de Sant Joan de les Abadesses (Catalunya, Espanya), que s'han analitzat qualitativament utilitzant l'anàlisi temàtica discursiva. Els resultats suggereixen que el desplegament de la vida rural idíl·lica expressa les lògiques del capitalisme contemporani, que funciona com un mecanisme simbòlic de distinció social i capitalitza els malestres estructurals. La fugida de les pressions de la vida urbana reinventa psicossocialment la ruralitat segons la paradoxa de desitjar desenvolupar-hi una vida simbòlicament ancorada en el passat i vinculada a allò *essencial*, però estructuralment modernitzada.

Paraules clau: gentrificació rural; idil·li rural; consum simbòlic; neorural; Catalunya

Resumen. *Raíces reinventadas: la resignificación de la ruralidad en el marco de los procesos de gentrificación*

Este artículo estudia la resignificación de la ruralidad en un contexto de revalorización cultural y económica que podría desencadenar procesos de gentrificación rural. Este propósito se aborda desde los gustos y preferencias de las clases medias urbanas establecidas en el campo y se centra en cómo la idealización de las realidades rurales opera intersubjetiva y políticamente. Se han realizado entrevistas semiestructuradas individuales a nuevos pobladores y a segundas residencias del pueblo de Sant Joan de les Abadesses (Cataluña, España), que se han analizado cualitativamente utilizando el análisis temático discursivo. Los resultados sugieren que el despliegue de la vida rural idílica expresa las lógicas del capitalismo contemporáneo, que funciona como un mecanismo simbólico de distinción

social y capitaliza los malestares estructurales. La huida de las presiones de la vida urbana capitalista reinventa psicosocialmente la ruralidad según la paradoja de desear desarrollar una vida simbólicamente anclada en el pasado y vinculada a lo *esencial*, pero estructuralmente modernizada.

Palabras clave: gentrificació rural; idilio rural; consumo simbólico; neorrural; Cataluña

Résumé. *Des racines réinventées : la resignification de la ruralité dans le contexte des processus de gentrification*

Cet article étudie la resignification de la ruralité dans un contexte de réévaluation culturelle et économique, qui pourrait déclencher des processus de gentrification rurale. Cette finalité est abordée à partir des goûts et des préférences des classes moyennes urbaines établies dans les campagnes et elle est prise en compte dans la mesure où l'idéalisation des réalités rurales s'opère à un niveau intersubjectif et politique. Des entretiens individuels semi-structurés ont été réalisés avec de nouveaux colons et dans des résidences secondaires dans le village de Sant Joan de les Abadesses (Catalogne, Espagne), ils ont été analysés qualitativement à l'aide de l'analyse thématique du discours. Les résultats suggèrent que le déroulement d'une vie rurale idyllique exprime les logiques du capitalisme contemporain, fonctionnant comme un mécanisme symbolique de distinction sociale et capitalisant sur l'agitation structurelle. La fuite des pressions de la vie urbaine capitaliste réinvente socioculturellement la ruralité selon le paradoxe de vouloir développer une vie symboliquement ancrée dans le passé et liée à l'*essentiel* mais structurellement modernisée.

Mots-clés: gentrification rurale; idylle rurale; consommation symbolique; néo-rural; Catalogne

Abstract. *Reinvented roots: Reshaping the meanings of rurality in the process of gentrification*

This paper studies the resignification of rurality against a context of cultural and economic revaluation that could lead to processes of rural gentrification. This aim is addressed through an exploration of the lifestyle preferences of the ex-urban middle classes living in rural areas, and focuses on how idealising rural reality works both intersubjectively and politically. Individual semi-structured interviews with newcomers and second-home-owners in the village of Sant Joan de les Abadesses (Catalonia, Spain) were conducted and analysed using the qualitative method of discursive thematic analysis. Results suggest that living an idyllic rural lifestyle articulates the logics of contemporary capitalism, which acts both as a symbolic mechanism of social distinction and as a capitalisation of structural feelings of discontent. The escape from the pressures of capitalist urban life reinvents rurality psychosocially, demonstrating the paradox of desiring a lifestyle symbolically anchored in the past and connected with *essential* values, but being structurally modernized.

Keywords: rural gentrification; rural idyll; symbolic consumption; neo-rural; Catalonia

Sumari

1. Introducció	5. Acomodar l'experiència idíl·lica
2. La gentrificació des d'una perspectiva psicosocial crítica	6. Un paisatge per anar al futur tornant al passat
3. Metodologia i context de la recerca	7. Conclusions
4. Distintivitat antiurbana	Referències bibliogràfiques

1. Introducció

En el marc dels processos de gentrificació rural, determinats sectors de les classes mitjanes s'estableixen al camp atrets per una idea abstracta i romantitzada de la ruralitat que ha estat anomenada «idil·li rural» (Halfacree, 1995; Bell, 2006; Short, 2006; Woods, 2011; Phillips et al., 2020). La configuració i les funcions de l'idil·li rural són encara objecte d'un debat obert dins la literatura. Diverses recerques (Van Dam et al., 2002; Rye, 2006; Bell, 2006; Horton, 2008; Vepsäläinen i Pitkänen, 2010; Yarwood, 2005) s'han centrat en els significats culturals concrets atribuïts a aquesta forma de construir la ruralitat. Les múltiples aportacions teòriques han obert una discussió sobre si l'idil·li rural es correspon amb una realitat o bé si es redueix al punt de vista dels agents gentrificadors, la posició privilegiada dels quals amagaria la percepció dels aspectes poc agradables de la vida rural, com la falta d'oportunitats laborals, la manca de serveis, l'estigma social o el racisme, que afecten sobretot la classe treballadora autòctona de les localitats gentrificades (Watkins i Jacoby, 2007; Pedreño, 2013; Gascón i Cañada, 2016). En aquest sentit, Phillips et al. (2001) alerten de la importància de donar una visió «interpretativa» i no «descriptiva» de l'idil·li rural. És a dir, assenyalen el risc de centrar-se únicament a «descriure» les experiències al camp des de subjectivitats diverses i evitar «interpretar» el paper nociu que compleix l'idil·li rural com a element d'atracció de les classes mitjanes urbanes. Una visió descriptiva, doncs, desvincularia les diferents representacions de la ruralitat de les jerarquies socials des d'on s'elaboren.

Malgrat que els aspectes socioculturals dels processos de gentrificació són clau per entendre la seva reproducció (Smith i Phillips, 2001), la mirada psicosocial sobre això és molt escassa en la literatura (Di Masso, 2019), i pràcticament absent en els estudis sobre gentrificació rural. Una aproximació psicosocial des del construccionisme social crític al fenomen de la gentrificació permetria aportar elements al debat plantejat per Phillips et al. (2001), i situar les experiències subjectives dels agents gentrificadors en el context d'uns processos socials i polítics més amplis que les travessen, i que emmarquen les formes de pensar la ruralitat des de diverses posicions socials (Sandoval et al., 2003; Van-Dijk, 2016). Basada en aquesta perspectiva, la recerca aquí presentada busca aportar coneixement sobre com la idealització de les realitats rurals opera intersubjectivament i políticament. Se sosté la idea que aquesta idealització no és una construcció social neutra, ja que està imbricada en un context de revalorització cultural de les zones rurals per incentivar que s'hi estableixin nous pobladors que facin circular l'economia, en el marc general del capitalisme global (Smith, 2012; Harvey, 2017).

El desenvolupament d'aquesta idea s'estructura al llarg de l'article en tres seccions. Per tal de contextualitzar el plantejament psicosocial crític, primerament s'esbossa una conceptualització teòrica sobre la gentrificació dins d'un marc econòmic i cultural i es presenta una forma d'abordar-la des dels estudis crítics del semiocapitalisme (Zukin, 1998; Bifo, 2010; Di Masso et al., 2021), els quals vinculen els processos d'acumulació de valor econòmic i la dimensió

psi dels subjectes. Seguidament, s'exposa la metodologia utilitzada i el context de la recerca, en aquest es tracta d'entrevistes a persones nouvingudes al poble de Sant Joan de les Abadesses (Catalunya, Espanya) —o també anomenades neorurals— analitzades a través de l'anàlisi temàtica discursiva (Braun i Clarke, 2013). Finalment, es procedeix a la discussió sobre les troballes rellevants en el marc del debat plantejat sobre les implicacions de l'idil·li rural.

Es proposa la idea que l'idil·li rural és una construcció social que transforma les relacions persona-lloc i expressa la capitalització dels malestars estructurals, on el que és rural passa a ser significat psicosocialment com una experiència pretesament antimaterialista. No obstant, d'una banda, aquesta experiència resignificada funciona com un mecanisme de diferenciació simbòlica dels subjectes neorurals respecte als subjectes urbans i, d'altra banda, promou l'adaptació emocional a l'imperatiu de productivitat capitalista. Aquesta transformació de les formes subjectives de construir la ruralitat busca un suport material que es tradueix en la ironia de pretendre *modernitzar* Sant Joan de les Abadesses recreant una estètica *tradicional*.

2. La gentrificació des d'una perspectiva psicosocial crítica

La gentrificació pot explicar-se com un procés que implica un canvi en la població de les persones usuàries del territori, de manera que els nouvinguts pertanyen a un estatus socioeconòmic superior als habitants previs, que s'acompanya d'una transformació en l'entorn impulsada per una reinversió en capital fix (Clark, 2005). Malgrat que es va començar a estudiar als centres urbans, aquest fenomen també s'ha manifestat en les àrees rurals, amb diferències pel que fa a les preferències residencials i de consum dels subjectes nouvinguts (Smith i Phillips, 2001) i l'articulació de les formes de desplaçament (vegeu Phillips, 1993; Phillips, 2020), però implicant també una reforma urbanística d'una localitat vinculada amb l'arribada de residents de classe mitjana (Phillips, 1993).

La literatura crítica sobre gentrificació entén aquestes dinàmiques de transformació de l'entorn urbà i rural com a expressions locals de les lògiques del neoliberalisme global (Smith, 2012). Segons Harvey (2004), quan es genera un excedent econòmic que no pot ser reinvertit, el capitalisme recorre a l'acumulació per desposseïció per continuar-se reproduint. L'acumulació per desposseïció és el procés pel qual el capital desborda l'espai geogràfic de la fàbrica i capitalitza tots els àmbits de la vida espoliant-los per integrar-los dins les dinàmiques d'acumulació de plusvàlua (ibídem).

Segons el mateix autor, un d'aquests àmbits de desposseïció és el sòl. A partir dels anys setanta, el capital es desplaça al territori urbà i, posteriorment, al rural, on s'espolia el dret a l'habitatge i la transformació urbanística és utilitzada per fer circular l'economia, fins a absorbir en forma d'inversió el sobreproducte generat pel capitalisme i produir excedent econòmic (Harvey, 1989, 2017). Aquestes dinàmiques constitueixen la gentrificació, que consisteix en una mercantilització de determinades àrees urbanes i rurals que tenen potencial per a l'acumulació de capital, per transformar-les amb l'objectiu d'atraure nous

agents pobladors i visitants i generar plusvàlua a través dels circuits del capital del sòl (Smith, 1979; Sorando i Ardura, 2016).

Les dinàmiques de generació de valor a partir dels canvis en l'escena urbana o rural constitutives de la gentrificació poden ser abordades des de les aportacions dels estudis crítics en semicapitalisme (Bifo, 2010; Di Masso et al., 2021). Tot i que la seva aplicació als processos de gentrificació ha estat feta principalment des dels estudis urbans, aquests treballs ofereixen unes eines d'anàlisi transferibles a l'exploració de les realitats rurals. Segons aquests estudis, els processos d'acumulació de valor econòmic actualment no es basen necessàriament en els bens materials i la lògica de producció tangible, sinó que el capital treballa a través de l'acumulació de signes, de béns immaterials que actuen sobre la ment col·lectiva (Bifo, 2010). Així, en la pràctica del consum, allò material no configura l'objecte de desig dels subjectes, sinó que el que busquen adquirir és el significat que se li atribueix psicosocialment (Baudrillard, 1970; Ortí, 1994; Bifo, 2010).

El plantejament teòric del semicapitalisme se situa en la línia del que Zukin (1998) va anomenar «economia simbòlica»: els objectes materials, així com l'exhibició de les pràctiques de consum i sociabilitat, tenen valor per allò que representen ser en un marc cultural concret, de manera que el valor circula a través del desig dels subjectes de posseir quelcom que no es pot aconseguir, perquè no es troba en l'objecte de manera tangible però socialment s'hi inscriu. En aquest marc, el capital lliscaria a través dels estats afectius dels subjectes i posaria a treballar el desig d'adquirir determinades abstraccions culturals per mantenir l'economia circulant a través del consum simbòlic (vegeu Ortí, 1994; Zukin, 1996; Bifo, 2010; Di Masso et al., 2021). Des d'aquesta perspectiva, la gentrificació es constitueix per unes dinàmiques d'inversió de capital en determinats territoris que són efectives gràcies a una transformació semiótico-material de l'entorn que sedueix els subjectes mitjançant el contingut simbòlic associat al paisatge urbà o rural (Sequera, 2013).

Concretament, segons Zukin (1998), els espais gentrificats disposen una escena que duu inscrita socialment la promesa simbòlica de viure determinades «experiències» a través de participar-hi. Aquest procés requereix necessàriament la construcció simbòlica d'un determinat sentit de lloc, és a dir, d'una forma particular d'interpretar «de quin tipus de lloc» es tracta. Aquest sentit de lloc engloba no solament una representació dels seus elements físics o paisatgístics (bars atractius, carrers de vianants, places amples), sinó també, sobretot, significats socials relatius al tipus d'experiència i d'estil de vida autèntic que caracteritzen i possibiliten aquells indrets (ambient nocturn agradable, experiència de viure l'essència local d'un barri, etcètera). En el cas de l'idil·li rural, un «poble» deixaria de ser un espai geogràfic i podria significar-se psicosocialment com la pertinença a una comunitat que ofereix singularitat, de manera que determinats subjectes s'hi establirien perseguint aquest desig, que no és inherent a la localitat però que se li atribueix subjectivament. Per tant, seguint Di Masso et al. (2021), la gentrificació opera alterant les representacions simbòliques de l'entorn i la manera com els subjectes s'hi relacionen, és a dir, alterant el «sentit

de lloc» que aquests li atorguen. Això és el que aquests autors han anomenat procés de «destrucció recreativa del sentit de lloc», que consisteix en el «procés psicosocial pel qual els significats de lloc són substituïts per la inscripció semiòtica de noves “experiències de lloc” a fi de produir valor en el marc d’una economia simbòlica» (ibídem: 10).

La idea que la gentrificació promet experiències o estils de vida vinculats semiòticament i subjectivament a l’escena urbana o rural és clau per entendre la participació de les «noves classes mitjanes» (Jager, 1986; Mills, 1988; Ley, 1996) en aquests processos (Hines, 2010). Les «noves classes mitjanes» són generalment persones adultes joves que no tenen un alt poder adquisitiu però que disposen de comoditats econòmiques suficients per sostenir-se i, especialment, tenen un capital cultural elevat que els permet distingir-se socialment (Jager, 1986; Mills, 1988). Aquestes classes consoliden la seva posició social culturalment, a través de l’exhibició de determinades pràctiques de consum i sociabilitat que denoten exclusivitat social, en lloc de diferenciar-se pel seu capital econòmic (vegeu Bourdieu, 1984; Jager, 1986).

En aquest marc, l’escena de la gentrificació disposa una atmosfera seductora que estimula el consum per part de les noves classes mitjanes interpellant el seu desig de formar part de l’estil de vida i l’experiència que s’hi inscriu socialment. L’estil de vida anhelat és percebut com a «socialment distintiu», de manera que aquests subjectes es muden als espais gentrificats, o els freqüenten, a la recerca de singularitat identitària i enclavament social (Jager, 1986; Sequera, 2013; Sorando i Ardura, 2016).

Aplicant això anterior a una definició general del constructe de l’idil·li rural, viure en un ambient «de pau», natural i diferent de la vida urbana, on practicar maneres de fer pròpies d’un passat remot i obtenir un sentiment d’identitat i pertinença (Smith i Phillips, 2001: 466), configuraria l’experiència simbòlica que atrauria les noves classes mitjanes urbanes als pobles. En les dinàmiques de la gentrificació, l’arribada d’aquests nous habitants ben posicionats socioeconòmicament podria elevar el nivell de vida de les zones rurals i alterar-ne el teixit social, fins a desplaçar els habitants locals amb menys recursos o precaritzar les seves formes de vida (Phillips, 1993; Halfacree, 1993; Solana-Solana, 2010; Alonso, 2017).

En aquest marc, tal com assenyalen Smith i Phillips (2001), l’estudi de les diferents formes de construcció de l’idil·li rural és rellevant per comprendre els processos de gentrificació que s’estan desencadenant o es poden arribar a desencadenar i per abordar les diferències i similituds entre els patrons culturals de la seva expressió a les realitats urbanes i rurals. Per això, recollint el que s’ha exposat, aquesta recerca vol estudiar els processos de resignificació psicosocial de la ruralitat en un context de revalorització econòmica situant el focus en els gustos i les preferències de les classes mitjanes urbanes que s’han establert a Sant Joan de les Abadesses. Concretament, en aquest article es fa referència al contingut simbòlic que els nouvinguts atribueixen a la ruralitat i a les pràctiques que desenvolupen per formar part de l’experiència simbòlica que hi vinculen. La discussió d’aquests aspectes està organitzada en tres apartats, successius a la presentació de la metodologia i el context d’estudi.

Primerament, sota el títol de «Distintivitat antiurbana», es presenten i discuteixen aquells aspectes que els neorurals troben desitjables del món rural i l'ús discursiu que fan de les construccions socials associades a l'estil de vida rural. En segon lloc, a l'apartat «Acomodar l'experiència idíl·lica», s'aborda la reescriptura de les «experiències de lloc» vinculades al poble per part dels nouvinguts. Aquí s'exploren les bases materials sobre les quals aquests subjectes demanen performar la ruralitat idíl·lica i s'interpreten les implicacions polítiques de la redefinició simbolicomaterial de la localitat. A tall de tancament, a «Un paisatge per anar al futur tornant al passat», es reflexiona sobre com els nouvinguts projecten la resignificació de «l'experiència rural» en l'estètica desitjable del paisatge de Sant Joan de les Abadesses a través de la «destrucció recreativa del sentit de lloc» (Di Masso et al., 2021).

3. Metodologia i context de la recerca

La recerca ha estat desenvolupada dins la lògica qualitativa interpretativa de producció de coneixement (Denzin i Lincoln, 1994; Willig, 2008; Braun i Clarke, 2013), amb una epistemologia construccionista social crítica (Sandoval et al., 2003). En aquest sentit, s'assumeix que les formes com els subjectes experimenten la realitat estan travessades per uns significats socioculturalment construïts a través del llenguatge (Gergen, 1985), però que el context social general —en aquest cas, l'engranatge socioeconòmic de la gentrificació— configura una sedimentació semioticomaterial elaborada històricament, que limita i emmarca aquests significats (Sandoval et al., 2003).

El context d'estudi és Sant Joan de les Abadesses, ubicat a la comarca del Ripollès, a l'interior de Catalunya (Espanya), tal com s'observa als mapes afegits a continuació (figs. 1 i 2).

Actualment, Sant Joan de les Abadesses compta amb 3.200 habitants (Idescat, 2020). En els darrers anys, la població ha seguit una tendència decreixent, i ha perdut més de 440 habitants des de l'any 2000 fins l'any 2019 (Institut Nacional d'Estadística, INE, 2021). No obstant, mentre el saldo migratori de la comarca del Ripollès amb la resta de Catalunya ha estat generalment negatiu des del 2008, a Sant Joan de les Abadesses ha estat positiu els anys 2013, 2014, 2015, 2018 i 2019 (3, 22, 1, 12 i 18, respectivament) (Idescat, 2021). Respecte a les migracions externes i amb la resta de l'Estat espanyol, Sant Joan de les Abadesses ha seguit una tendència similar a la de la comarca del Ripollès des de l'any 2000 (Idescat, 2021). Concretament, ha mantingut un saldo majoritàriament positiu en el primer cas, i negatiu en el segon, és a dir, generalment ha estat rebent població de l'estranger en més mesura que de la resta de l'Estat espanyol (Idescat, 2021). Pel que fa al turisme, més enllà de la gran extensió de camps i natura, Sant Joan de les Abadesses compta amb elements de valor històric i patrimonial, com el pont Vell o el monestir femení —en els seus orígens— que va donar nom al poble, i que actualment constitueixen una font important d'atracció de visitants.

Per situar alguns apunts històrics sobre la localitat, en el període d'industrialització hi va haver una forta immigració per treballar especialment

Figura 1. Comarca del Ripollès, on es troba el cas d'estudi, ubicada a Catalunya

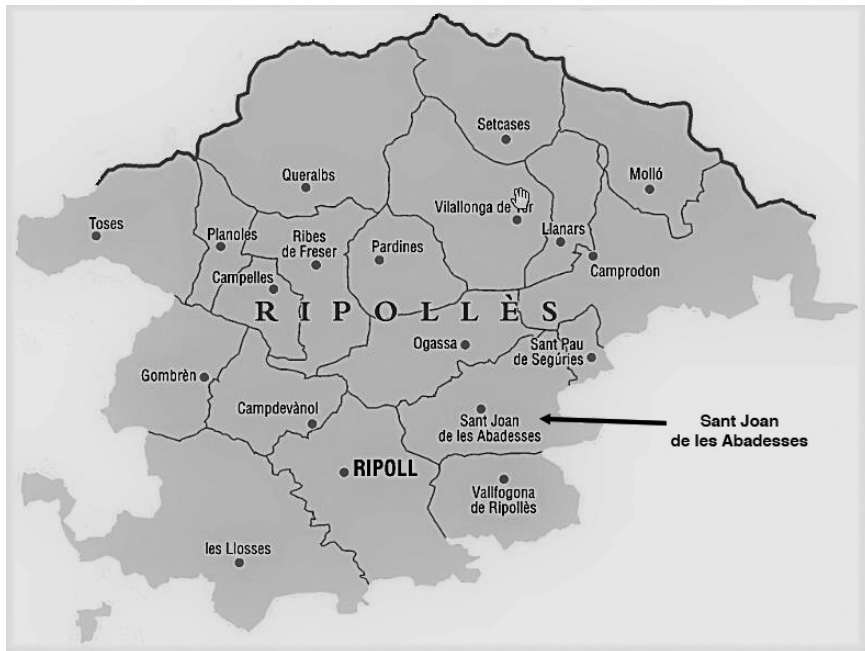
Font: Institut Cartogràfic i Geològic de Catalunya (2019).

en la indústria tèxtil, la qual va ser el motor de la seva economia (Albareda i Ferrer, 1995). Amb el pas dels anys, la indústria va començar a fer fallida i el poble es va veure amenaçat pel despoblament, generalment derivat de l'emigració cap a les ciutats, l'envelliment de la població i la crisi dels sectors de producció tradicionals (Albareda i Ferrer, 1995; Ajuntament de la Baronal Vila de Sant Joan de les Abadesses i Consell Comarcal del Ripollès, 2007).

Davant la tendència decreixent de població, cap a la dècada dels noranta s'intenta fer atractiu el poble, per exemple, amb l'impuls del turisme a partir d'iniciatives culturals, d'oci i urbanístiques promogudes per l'ajuntament de la localitat, o amb campanyes de promoció del territori destinades a persones que s'hi estableixin (Rovira et al., 2014; Ajuntament de la Baronal Vila de Sant Joan de les Abadesses, 2020; Terra de Comtes i Abats – Ripollès, 2020), mantenint el sector de la indústria però donant cada cop més força al sector dels serveis (Rovira et al., 2014).

En aquest sentit, Sant Joan de les Abadesses és un poble immers en una revitalització poblacional basada en l'exaltació de l'atractiu de la vida rural. Aquesta promoció estètica del territori és susceptible d'iniciar un procés de gentrificació rural, ja que, si no s'acompanya d'una inversió en oportunitats laborals i d'habitatge per a les persones locals, aquesta gent pot veure encarat el nivell de vida del poble per l'arribada de persones amb un capital econòmic

Figura 2. Cas d'estudi de Sant Joan de les Abadesses, ubicat a la comarca del Ripollès

Font: Ripollès (n. d.).

més elevat, i limitar les seves opcions laborals cada cop més al turisme (Carrosio et al., 2019). Amb tot, doncs, aquesta localitat pot il·lustrar bé les dinàmiques primerenques d'atracció de les classes mitjanes urbanes al camp i com aquests subjectes nouvinguts es relacionen amb la seva idea preconcebuda de la ruralitat un cop establerts a la localitat. Això dona claus per entendre com es configuren les significacions culturals d'un poble en les primeres fases d'un possible procés de gentrificació rural.

La selecció de la mostra va ser teòrica o per judici (Mejía, 2000; Salamanca i Martín-Crespo, 2007), i es va elegir a priori un grup de persones nouvingudes a Sant Joan de les Abadesses d'entre 30 i 50 anys que estiguessin en condicions d'expressar com es construeix psicosocialment la ruralitat a partir de la seva experiència, en la línia de l'interès de la recerca. Es va seguir una lògica de selecció gradual de casos crítics (Patton, 1990) i es va escollir els informants d'acord amb el criteri general d'haver-se establert a Sant Joan de les Abadesses, ja sigui permanentment o en una segona residència, atrets per la idea de viure en un poble. A més, es va buscar diversitat en el conjunt pel que fa a les professions (vegeu taula 1).

L'accés als agents informants es va fer contactant primerament amb persones prèviament entrevistades per la revista local de Sant Joan de les Abadesses, on manifestaven la seva motivació per haver-se establert al poble, i continu-

Taula 1. Característiques dels informants

Informants	Professió	Motiu general d'establiment al poble
Paula	Veterinària	Viure en un entorn paisatgístic de muntanya on també hi hagi opcions laborals
Leo	Ramader i arquitecte	Canvi de plantejament vital i professional davant la fallida del sector urbanístic
Abel	Pastisser	Viure i criar els fills en un entorn segur, tranquil i no massificat
Cesc	Propietari d'un petit hotel	Canvi de plantejament vital davant d'un mal pas personal i una època d'estrès laboral
Olga	Oficinista d'una gran corporació	Tenir una segona residència en un poble de muntanya poc turísticat

* Tots els noms utilitzats són pseudònims.

Font: elaboració pròpia.

ant sobre el procediment de la bola de neu (Taylor i Bogdan, 1987), fins a arribar a la saturació teòrica (Glaser i Strauss, 1967), amb un total de cinc informants. La representativitat estadística de la mostra no és un dels objectius d'aquesta recerca, de manera que els resultats són vàlids únicament per al conjunt comprès dins de les condicions que estableix el punt de saturació (Mejía, 2000).

La recollida de dades es va fer a través d'entrevistes semiestructurades individuals amb les persones participants, en què se'ls va preguntar sobre aspectes com què els atreia i què no de la ruralitat, com havia estat l'experiència d'establir-se al poble, quines potencialitats i hàndicaps hi troben i com creuen que està evolucionant la vida rural. Les entrevistes van ser enregistrades amb el consentiment corresponent i l'àudio va ser posteriorment transcrit literalment a fi de dur a terme l'anàlisi sobre aquest format. També es va elaborar un diari de camp.

Per a l'anàlisi de les entrevistes es va utilitzar la tècnica de l'anàlisi temàtica discursiva (Braun i Clarke, 2006), un mètode per informar de patrons de significats que apareixen al llarg del corpus de dades i identificar-los i interpretar-los. Es va dur a terme una codificació mixta —inductiva i teoricodeductiva—, és a dir, prenent en consideració tant allò que suggeria el material com aquells significats ocults identificats gràcies al *background* teòric (Braun i Clarke, 2013). Es va utilitzar el *software* d'anàlisi *Atlas.ti* per a la primera fase de codificació. Posteriorment, la informació va ser rellegida i ordenada manualment en un nivell superior d'anàlisi, o sigui, agrupant les dades entorn de temes basats en els patrons identificats entre els participants i reforçats per la recerca prèvia sobre gentrificació rural, refinant i modificant els codis i temes elaborats en el transcurs de l'anàlisi, segons les recomanacions de Braun i Clarke (2006). Finalment, els temes resultants van ser interpretats a través de l'anàlisi discursiva (Wetherell i Potter, 1996), a fi d'analitzar els efectes que té la mobilització discursiva dels patrons de significació del món rural en els relats de les persones entrevistades.

4. Distintivitat antiurbana

Una vida oposada al que és urbà és un dels elements fonamentals a l'hora de construir subjectivament la noció de l'idil·li rural (Smith i Phillips, 2001; Rivera, 2009; Halfacree, 2010; 2018). En el cas d'aquesta recerca, el desig de fugir de la ciutat constitueix la motivació central que empeny els subjectes exurbans a establir-se a Sant Joan de les Abadesses. Els nouvinguts a aquesta localitat signifiquen el poble com una oportunitat de superar els imperatius socials de la modernitat, els quals són vinculats discursivament a la ciutat, amb el rebuig de l'ideal de l'èxit professional, la pressió de la productivitat, el consumisme i la vida accelerada per poder connectar amb allò *essencial*, així com exemplifiquen els fragments següents:

El poble és més tranquil, ho tens tot més a l'abast, no hi ha tot l'estrès aquest de presses o de consumir. Dic amb presses o amb consumir, però vull dir que allà [a la ciutat] és com que si no estàs *fent coses*, no fas res. I aquí [al poble] sí que pots estar que dius avui no faig res, i no faig res. I ja ho gaudeixo. (Paula)

Hi ha moments que dius jo ara ja he fet tot el que he pogut, volgut o m'ha agradat fer, i ara necessito viure més tranquil. I dius, mira, arriscant una mica tens la possibilitat de viure a Sant Joan i obrir un petit negoci que et permeti viure. *Viure* [èmfasi original], quan dic viure em refereixo que arribis a final de mes i puguis pagar les despeses que et genera el negoci i puguis menjar, i poca cosa més. (Cesc)

En aquests relats, el poble significa temps de qualitat, la plenitud d'una vida senzilla sense avarícia que emplena espiritualment una alienació que els subjectes urbans suposadament tractarien de compensar amb ritmes frenètics de producció i consum. Així, segons ells, el camp és l'escenari que els permet desprendre's de la superficialitat material del capitalisme per gaudir d'una experiència vital genuïna. Aquest caràcter genuí de la vida rural desitjada està inspirat per una idea de retorn als valors essencials, a una vida humil, a *les arrels* (Rivera, 2009; Alonso, 2017).

En aquest sentit, la significació psicosocial de la superació de la vida urbana no consistiria exactament en una «nova vida», sinó en el «retorn simbòlic a un passat remot» (Halfacree, 1995), el qual no hauria estat «corromput» per la modernitat. Reviure un passat idealitzat o una vida genuïna, doncs, configuraria l'experiència simbòlica primordial que és vinculada subjectivament a la ruralitat (Zukin, 1998; Di Masso et al., 2021) per seduir les noves persones pobladores en el cas de Sant Joan de les Abadesses. D'aquesta manera, com també es manifesta als barris urbans gentrificats, la història mateixa esdevindria l'objecte de consum principal de les noves classes mitjanes (Jager, 1986), que, en aquest cas, es desplacen cap al camp per recuperar aquest passat.

En aquest marc, les persones entrevistades despleguen determinades pràctiques de consum simbòlic per intentar atrapar el seu estil de vida desitjat (Zukin, 1998). Entre aquests exercicis, destaca la imitació d'allò identificat

com a tradicional del poble. Per exemple, algunes persones expliquen que participen activament del folklore local a través de l'assistència en fires i mercats temàtics, i d'altres han pres la iniciativa de crear nous grups associatius d'oci que els semblen culturalment coherents amb la resta d'activitats desenvolupades en les festes i associacions populars locals. Un dels entrevistats, en Leo, va més enllà i aposta per la recuperació de les formes no mecanitzades de producció ramadera en una masia que ell mateix ha restaurat, amb la idea de reactivar les formes de vida i abastiment tradicionals. Això pot explicar-se amb la idea de Zukin (2010), que afirma que els agents gentrificadors persegueixen una il·lusió d'autenticitat reproduint les pràctiques associades a les classes populars de la localitat i buscant una connexió simbòlica amb els orígens del lloc.

En les experiències de les persones entrevistades, els estils de vida autèntics són presentats com una aposta transgressora, percepció que reproduïx la idea de Ley (2003), que diu que tornar al passat funciona com a crítica al present modern. Recuperant el testimoni d'en Leo, ens explica la seva experiència de viure i produir com es feia abans en els termes següents:

No tens aquesta necessitat de dir això és una feina, necessito dies lliures per no sé què i vacances, un temps d'oci. Un temps d'oci, perquè *jo* [èmfasi original], la meua vida personal, perquè la meua birra, perquè les meues vacances. Jo aquí no necessito fer ni un quart de dies de vacances. (Leo)

En Leo ressalta el caràcter alienant de les formes modernes de treballar i la sobredimensió de les necessitats del *jo* actuals, mentre construeix la vida al camp com a antimaterialista (Smith i Phillips, 2001), on es produeix per subsistir i es gaudeix del dia a dia, sense necessitat de separar el temps d'oci i de treball, perquè el treball és part de la satisfacció vital. No obstant, malgrat la crítica general, aquesta idea de transgressió funciona com un mecanisme simbòlic de distinció social (Bourdieu, 1984; Mills, 1988) respecte als subjectes urbans, que, segons el seu relat, no haurien assolit aquest estat de consciència.

Aquest caràcter distintiu atorgat a allò rural també es posa de manifest en d'altres veus. Per exemple, la majoria d'entrevistats celebren la millor qualitat dels productes i serveis que poden obtenir al poble, i ressalten el tracte personalitzat de l'escola o les botigues, així com el caràcter selecte d'alguns productes alimentaris, especialment els carnis. A més, al gaudi del consum d'aquests productes, hi sumen la satisfacció moral de mantenir una coherència amb els propis ideals en comprar-los directament del productor. Com explica la Paula, tot i tenir també la possibilitat de comprar de proximitat a la ciutat, el consum al camp és «més bo i èticament i tot molt més correcte».

En aquest sentit, seguint el plantejament postestructuralista de Bourdieu (1984), l'exhibició d'unes formes de consum exigents o refinades —com serien el comerç de proximitat o la mostra d'una preocupació per la bona cria dels infants i del compromís ètic— no són declaracions neutres, sinó que compleixen una funció performativa mitjançant la qual els subjectes aconseguixen una distinció identitària enclassant. Aplicant aquest plantejament, d'una banda, les

preferències expressades durién implícita la possibilitat de despendre's de les preocupacions materials per assolir aquests estàndards (Jager, 1986) i, d'altra banda, l'estil de vida rural seria presentat com una oposició al suposat estat d'alienació dels subjectes urbans, de manera que els subjectes neorurals es construirien a si mateixos com a més conscienciats i obtindrien singularitat identitària per la seva elecció de forma de vida (Jager, 1986; Mills, 1988).

Per tant, l'idil·li rural podria ser considerat un significat vinculat psico-socialment a determinats pobles, el consum simbòlic del qual està al servei de les lògiques de diferenciació entre classes socials (Hines, 2010), derivades del capitalisme i expressades en els processos de gentrificació (Smith, 2012; Alonso, 2017). Per garantir la seva efectivitat com a esquer per a les classes mitjanes urbanes, l'idil·li rural es basa en la capitalització de valors pretesament progressistes (Virno, 2001), inspirats en l'abandonament de la vida urbana capitalista, però buidats de contingut transformador (Mills, 1988). És a dir, irònicament, la romantització de la vida rural senzilla és performada sobre la seguretat material suficient de poder establir-se al camp a fi de prendre partit en l'escenari físic que permet exhibir un estil de vida distintiu i autoafirmar la pròpia posició social benestant.

En suma, tal com proposa Halfacree (1993), tenir un lloc al camp és una via de posicionament social, però amb l'afegit que el capital simbòlic que ofereix aquesta distinció es fonamentaria en l'exhibició d'un posicionament ideològic antimaterialista. Concretament, els subjectes neorurals aconseguixen una distinció social mitjançant la *performance* de la vida rural «autèntica» (Smith i Phillips, 2001; Zukin, 2010; Alonso, 2017).

5. Acomodar l'experiència idil·lica

Tal com s'ha apuntat, les dinàmiques culturals de reproducció de la gentrificació rural produeixen determinades formes idealitzades i essencialitzades d'entendre la ruralitat per incentivar-ne l'atracció (Smith i Phillips, 2001; Alonso, 2017). En aquest sentit, a través d'un procés de «destrucció recreativa del sentit de lloc» (Di Masso et al., 2021), es resignifiquen psicossocialment les experiències subjectives vinculades a les realitats rurals inscrivint-hi significats seductors per a aquells sectors de les classes mitjanes que busquen alliberar-se de la vida urbana (Halfacree, 2018).

No obstant, aquestes construccions socials són formes subjectives de sentir la ruralitat i no miralls d'una realitat externa (Burr, 1997), de manera que l'autenticitat que persegueixen els subjectes neorurals ni tan sols té perquè representar les formes de vida que s'havien donat en un passat a Sant Joan de les Abadesses ni alinear-se amb una experiència compartida per tots els habitants del poble en l'actualitat (Phillips et al., 2001). En paraules de Cloke i Milbourne, la ruralitat no és singular, sinó que és una «multiplicitat d'espais socials que es sobreposen a un espai geogràfic» (1992: 360). D'aquesta manera, la pretensió de fugida del capitalisme a través de la tornada al passat que representa l'idil·li rural és il·lusòria, configura un significat cultural que s'intenta

consumir simbòlicament mitjançant determinades pràctiques (Zukin, 1998; Di Masso et al., 2021), però que no té perquè implicar realment una vida al marge de les relacions socioeconòmiques de la modernitat (Smith i Phillips, 2001).

En aquesta línia, malgrat que els entrevistats celebren aspectes com la tradició, la cohesió comunitària o la familiaritat en les relacions entre productors i consumidors a Sant Joan de les Abadesses, la globalització i el despoblament rural han anat transformant socialment i econòmicament moltes d'aquestes formes de vida vinculades a les localitats rurals (Albareda i Ferrer, 1995; Solana-Solana, 2010; Alonso, 2017). Així, la resignificació psicosocial dels pobles basada en l'idil·li rural per atraure nous pobladors implica un canvi estructural de la realitat rural que, paradoxalment, es contradiria amb els significats en termes de *tradició* que se li atribueixen (Hines, 2010; Alonso, 2017). És a dir, davant del deteriorament rural, la gentrificació implica que els pobles es «modernitzin» i es transformin estructuralment cap a una nova ruralitat, còmoda i estètica, que actua com una «neteja rural» (Walker i Fortmann, 2003: 484) del passat tradicional. Aquesta neteja disposa les condicions materials per oferir unes comoditats sense les quals l'experiència seductora de la ruralitat idíl·lica no seria viable (Hines, 2010).

Les persones entrevistades posen de manifest les distàncies entre el passat tradicional idealitzat i la transformació estructural que necessiten en parlar de com creuen que Sant Joan de les Abadesses hauria d'evolucionar. Entre les comoditats que requereixen, emfatitzen aquells aspectes que els permeten mantenir una vida aïllada geogràficament però ben comunicada amb les ciutats i amb el món global, per conservar simultàniament els avantatges i les possibilitats de la vida urbana moderna en la qualitat de vida rural. Tal com il·lustra l'Olga:

En altres llocs, com a París o així, hi ha gent que viu a una hora de camí de la ciutat. I va a treballar cada dia a París, i se n'han anat cada vegada més enllà. Jo crec que la gent que anirà a viure a Sant Joan és una mica aquest perfil, gent que viurà a Sant Joan perquè veurà que hi ha una qualitat de vida bona, però que no hi treballarà. (Olga)

En sintonia amb l'explicació de l'Olga, els entrevistats destaquen que les telecomunicacions són primordials: Les carreteres i uns bons serveis de transport permetrien desplaçar-se físicament a llocs de treball de ciutats properes o pobles més grans, així com garantir el contacte i les visites d'amistats i familiars. En l'aspecte telemàtic, consideren que internet és la peça clau per mantenir la vida rural, ja que permet treballar des de casa o en *coworkings* i tenir accés via consum *online* als productes que el poble no ofereix. A més, proposen ampliar l'oferta cultural, gastronòmica i d'oci del poble per satisfer les seves inquietuds intel·lectuals i *hobbies* que desenvolupaven a la ciutat però que no troben a Sant Joan de les Abadesses, com clubs de lectura, classes de ioga o sales de cinema. I especialment pel que fa a l'habitatge, tot i que troben que viure en una masia o casa familiar té un pes determinant en l'elecció d'una vida rural, entre les seves condicions, demanen que estigui reformada i acomodada, que garanteixi l'accés al poble i tingui cobertura per no quedar completament aïllats.

Es configura així una nova ruralitat, una «ruralitat moderna», on allò urbà restaria a la disposició dels nousvinguts per mantenir l'activitat laboral i no alterar les pràctiques creatives i les possibilitats de consum variat pròpies de la nova era, mentre es gaudeix de la part més relaxada de la vida rural (Smith i Phillips, 2001). Aquestes formes de modernització de la vida rural són característiques dels processos de gentrificació rural, i consisteixen en una transformació dels pobles, que reproduïxen un patró de «reurbanitat» (Lacour i Puissant, 2007: 736), és a dir, combinen les qualitats de centralitat i diversitat que s'esperarien trobar a les grans ciutats amb la preservació del caràcter *rural* de la localitat per continuar garantint els seus avantatges pel que fa a una millor qualitat dels serveis i les relacions humanes. Per tant, més que una tornada al passat a través de la vida tradicional, la forma de dur l'«idil·li rural a la pràctica consisteix en «l'apropiació d'un passat rural redefinit, finançat pel capital urbà del present» (Smith i Phillips, 2001: 464), el qual permet viure en una connexió i desconexió intermitent amb el món exterior.

En aquesta conjuntura, les persones entrevistades signifiquen el poble com una expansió de la perifèria metropolitana, és a dir, un espai on residir aïllat de l'estrès de la vida productiva que alhora permet mantenir l'activitat econòmica a les ciutats. Aquesta vivència de la ruralitat va en la línia de la «utopia del refugi» descrita per Rivera (2009: 422), en la qual els subjectes neorurals plantegen una forma de vida rural mantenint a la ciutat les seves principals pràctiques quotidianes, com la feina, els amics o el consum, però utilitzen el poble com a font de regeneració personal al final del dia. Així doncs, la construcció subjectiva de l'espai del poble encarnaria un significat vinculat a la llar com a experiència de «retorn en si» —un espai on els subjectes retornen a la intimitat després de l'alienació laboral i l'exposició pública, per recuperar la calma i la identitat (Giannini, 1987: 32)—, que és en aquest cas estès i vinculat a tota l'escena rural.

En aquest sentit, el que és viscut com un abandonament de les lògiques del capitalisme podria ser interpretat com una disminució subjectiva de la seva pressió, en la mesura que aquesta noció de «poble regenerador» actua com un bàlsam sobre els impactes psicològics que els imperatius de productivitat tenen sobre els subjectes, però no ofereix realment una forma de vida i treball al marge d'aquest sistema (Smith i Phillips, 2001; Rivera, 2009). De fet, tot el contrari: la noció de «poble regenerador» podria interpretar-se com un amortidor de les tensions del capitalisme que és funcional al seu manteniment, ja que, en lloc de rebutjar les seves dinàmiques desgastadores des d'una contestació política, els subjectes urbans amb certs avantatges materials troben formes més amables d'afrontar-les (Rivera, 2009) i continuar participant de la producció a través del model de «reurbanitat» (Lacour i Puissant, 2007) al poble (Amigot i Martínez, 2013).

Amb tot, la gentrificació rural, en tant que forma d'expressió del neoliberalisme global (Smith, 2012), actua a través de les seves mateixes lògiques que aquest per reproduir-se (Harvey, 2004): capitalitzant els malestars produïts per l'estil de vida hiperproductiu i fent-los rendibles als processos d'acumulació de

valor. Mitjançant la construcció semioticomaterial d'una ruralitat idíl·lica on refugiar-se de les pressions de la vida urbana contemporània (Smith i Phillips, 2001; Rivera, 2009; Halfacree, 2018), s'impulsa un sector de les classes mitjanes a mudar-se al camp per tal de seguir fent circular l'economia a les zones rurals on s'ha desplaçat el capital (Smith, 1979).

En aquest marc, «la dimensió psíquica dels subjectes és la matèria primera que permet la circulació de l'economia» (Di Masso et al., 2021: 3), en la mesura que el capital produiria uns afectes positius inscrits psicossocialment en l'escena de la gentrificació (ibídem) i els disposaria per tal que siguin consumits simbòlicament pels subjectes que persegueixen una emancipació il·lusòria d'uns malestars estructurals. Des d'aquesta interpretació, l'idil·li rural tindria una doble funció: no solament mantindria la circulació i la reproducció del valor econòmic a través de la incentivació del consum de la ruralitat per part de les classes mitjanes urbanes (Phillips, 1993; Smith i Phillips, 2001), sinó que també domesticaria les tensions i els malestars derivats de la vida capitalista urbana capitalitzant-ne les seves crítiques (Virno, 2001; Amigot i Martínez, 2013).

6. Un paisatge per anar al futur tornant al passat

Recopilant el que ha dit anteriorment, atrets per les experiències simbòliques de diferenciació social i de distanciament de les dinàmiques capitalistes (Rivera, 2009; Hines, 2010), alguns sectors de les classes mitjanes s'estableixen al poble sobre determinades comoditats per viure una vida simbòlicament ancorada en el passat però estructuralment modernitzada (Lacour i Puissant, 2007; Solana-Solana, 2010; Alonso, 2017). En aquest sentit, la fantasia que serveix d'esquer atractiu consisteix en unes construccions culturals inspirades en aquelles formes de vida que, precisament, van sent destruïdes progressivament per les dinàmiques de modernització que permeten l'establiment de les classes mitjanes urbanes (Alonso, 2017).

Ara bé, la contradicció entre allò tradicional i allò modern no només s'expressa en el patró de la «reurbanitat» (Lacour i Puissant, 2007) explicat, sinó també en l'aparença estètica desitjable de l'escena o paisatge rural (Walker i Fortmann, 2003; Hines, 2010). En aquest sentit, les persones entrevistades creuen que cal embellir el poble amb la creació de noves infraestructures, com la construcció de cases amb estètica rústica o l'obertura de nous petits comerços, així com restaurar les parts velles del poble o oferir un tipus determinat de productes, amb l'objectiu de recrear els valors d'un passat nostàlgic. És a dir, una estètica que restauri la tradició però intencionadament creada per adaptar-se a un canvi de paradigma de la ruralitat, ja que el seu caràcter tradicional ha quedat debilitat a causa del desdoblament (Solana-Solana, 2010; Alonso, 2017). En les seves paraules:

Faltaria que la gent tingués més botiguetes... una botigueta d'artesanía o una botigueta de productes alimentaris... de la terra, no ho sé. Més petits establiments com... unes cafeteries maques, un petit restaurantet maco, on puguis

anar a dinar o sopar. El que fa atractiu un poble és això, aquest petit comerç, aquesta botigueta de productes artesans, d'aquestes coses que dius: «Ostres, mira, és com molt casolà, no?». Que ho trobaràs aquí, i difícilment ho trobaràs a, jo què sé, la Rambla de Barcelona, no? (Cesc)

En el relat del Cesc, el consum dels productes naturals, «de la terra», o d'allò produït amb les mans, «artesà», vehicularia l'experiència simbòlica de connectar amb les arrels. També emfatitza la reminiscència de la llar, a través de l'assumpció del caràcter «casolà» dels productes i establiments «petits» i «macos», cosa que implica familiaritat i senzillesa, uns atributs simbòlics que són revaloritzats pel fet que s'oposen a la ciutat («la Rambla de Barcelona»). Proposa, doncs, un tipus de transformació visualment coherent amb la noció de la ruralitat idíl·lica, la qual entraria dins dels circuits de «l'economia simbòlica» (Zukin, 1998) mitjançant la inscripció física dels seus significats en l'estètica de l'escena del poble.

En aquest sentit, seguint a Di Masso et al. (2021), es modularia la manera com els habitants experimenten subjectivament el poble a través d'una transformació física de l'entorn, la qual sostindria materialment la resignificació simbòlica de la ruralitat per al gaudi dels neurals. No obstant, en la línia del que s'ha anat exposant, la promesa simbòlica de l'autenticitat plasmada estèticament en el paisatge funciona com una paradoxa, que podria ser explicada així:

Allò que és vist com si fos autèntic és realment una simulació evident d'allò que pretén o significa ser. L'autenticitat apareix com una transfiguració simbòlica del passat que és recreada en el present, irònicament soscant qualsevol forma d'autenticitat genuïna. D'aquesta manera, una nova forma de vell és presentada com a innovadora perquè se suposa que és la mateixa vella experiència del passat (Di Masso et al., 2021: 8).

L'evidència de la simulació d'allò autèntic és, al mateix temps, percebuda però intencionadament ignorada pels subjectes. Així ho posa de manifest un dels entrevistats quan, en parlar del tipus de productes que creu que s'haurien d'oferir al poble, reconeix el potencial seductor del caràcter palpable de la simulació: «Jo què sé, la típica mel que venen a tot arreu, que diuen que és feta al poble i que és mentida. És igual, ho sabem, però la gent volem ser enganyats» (Abel).

Per tant, la presentació del paisatge de Sant Joan de les Abadesses acabaria expressant semioticomaterialment la ironia de les dinàmiques de capitalització pròpies de la gentrificació rural, on es transforma el poble per a l'atracció de les classes mitjanes urbanes, però fent-lo *més modern* com *més antic semblí*. És a dir, configuraria una modernització al servei de la romantització, una estètica antiga però atractiva en la mesura que encarna una forma de renovació dins seu (Jager, 1986). Així, la transformació rural a Sant Joan de les Abadesses coincideix amb una paradoxa. Inicialment, emergeixen noves pràctiques i discursos inspirats per l'idíl·li rural que pretenen performar els aspectes idealitzats de la

vida rural tradicional (Alonso, 2017), però al mateix temps aquesta idealització promou una renovació en què els subjectes neorurals instrumentalitzen el passat i les relacions socials «destruint-les i reescrivint sobre les construccions culturals que els van atraure en primer lloc» (ibídem: 14). Amb tot, el resultat de la nova ruralitat configuraria una escena bucòlica reinventada, on l'emulació de l'estètica de la ruralitat idíl·lica és la prova de la desfeta de les formes de vida tradicionals.

7. Conclusions

Aquesta recerca planteja estudiar els processos de resignificació psicosocial de la ruralitat en un context de revalorització cultural i econòmica situant el focus en els gustos i les preferències de les classes mitjanes urbanes que s'estableixen al camp (Jager, 1986; Mills, 1988; Phillips, 1993; Ley, 1996; Smith i Phillips, 2001). Aprofundir en com els subjectes neorurals es relacionen amb la seva idea subjectiva de la ruralitat en un context concret dona claus per entendre l'heterogeneïtat de la gentrificació rural a partir de la connexió entre els llocs específics i el seu significat per a les classes mitjanes (Smith i Phillips, 2001). Concretament, en aquest article s'explora com s'articulen els processos de circulació i acumulació de valor simbòlic a Sant Joan de les Abadesses, és a dir, quins significats i quines pràctiques culturals serveixen d'esquer als subjectes neorurals i quina funcionalitat compleixen en el marc de la (re)producció de la gentrificació rural.

Segons les entrevistes fetes, l'element principal que atrau persones novin-gudes a Sant Joan de les Abadesses és la significació subjectiva de la ruralitat com una via d'escapada a la vida urbana capitalista, canalitzada pel desig d'un retorn simbòlic a les arrels i la possibilitat de viure una vida genuïna (Zukin, 1998; Alonso, 2017; Halfacree, 2010; 2018). Des d'una mirada psicosocial, aquesta construcció social de la ruralitat ha estat discutida i interpretada com un procés de «destrucció recreativa del sentit de lloc» (Di Masso et al., 2021). Així, les formes subjectives de percebre i sentir el «poble» són substituïdes per la promesa simbòlica d'experimentar una vida alliberadora de les pressions emocionals del capitalisme, la qual s'inscriu psicosocialment en l'espai geogràfic rural. La vida rural que persegueixen els subjectes neorurals és viscuda com a autèntica, en estar simbòlicament vinculada a la tradició de la localitat, però sustentada sobre comoditats materials que esborren la duresa de la vida al camp i permeten mantenir els avantatges d'allò urbà (Walker i Fortmann, 2003; Lacour i Puissant, 2007; Zukin, 2010).

Desmarcant aquesta recerca de la mera descripció de les formes subjectives d'experimentar la ruralitat i prenent en consideració l'alerta de Phillips et al. (2020), s'ha exposat que l'experiència idíl·lica del món rural no queda lliure d'implicacions polítiques. El consum simbòlic dels significats psicosocialment vinculats a l'idíl·li rural resultaria funcional al manteniment de les lògiques de diferenciació social del capitalisme neoliberal i configuraria un mecanisme de domesticació de les seves tensions polítiques (Bourdieu, 1984; Virno, 2001; Amigot i Martínez, 2013).

Concretament, les experiències «emancipadores» descrites pels neorurals no serien una via real d'abandonament d'aquest sistema, sinó una forma de trobar singularitat identitària enclassant i una possibilitat més amable de participar-hi (Jager, 1986; Smith i Phillips, 2001; Rivera, 2009; Lacour i Puissant, 2010). Així, la resignificació psicosocial de les «noves ruralitats» no és neutra, sinó que està capitalitzada per unes dinàmiques de revalorització socioeconòmica dels pobles per a la producció i la circulació de valor en el marc del capitalisme global, de tal manera que expressa i contribueix a les seves lògiques de reproducció (Smith, 1979; Walker i Fortmann, 2003; Harvey, 2004; Hines, 2010; Alonso, 2017).

Amb tot, la resignificació psicosocial de la ruralitat des del cas de Sant Joan de les Abadesses consisteix en una ruralitat reinventada, que comporta una tensió entre el desig d'un retorn simbòlic al passat per recuperar allò *essencial* i la modernització de la localitat per poder performar una vida idíl·lica i còmoda. En aquest sentit, el nucli d'atracció de les classes mitjanes exurbanes al camp està configurat per la paradoxa de deixar enrere el present modern, però a través d'una renovació evident del poble que posi de manifest l'absència de tota forma d'autenticitat de la vida rural representada (Di Masso et al., 2021), en la mesura que la raó de tal transformació és l'adaptació davant la desfeta de les formes de vida tradicionals.

Referències bibliogràfiques

- ALBAREDA SALVADÓ, Joaquim i FERRER, Joan (1995). «Sant Joan de les Abadesses». *Quaderns de la Revista de Girona*, 32 (57).
- AJUNTAMENT DE LA BARONAL VILA DE SANT JOAN DE LES ABADESSES. <<https://www.santjoandelesabadesses.cat/>> [Consulta: 26 d'abril de 2020].
- AJUNTAMENT DE LA BARONAL VILA DE SANT JOAN DE LES ABADESSES I CONSELL COMARCAL DEL RIPOLLÈS (2007). *Agenda 21 Local de Sant Joan de les Abadesses. Document I: Memòria Descriptiva I Diagnosi Estratègica*. Sant Joan de les Abadesses: DEPLAN SL.
- ALONSO, Pablo (2017). «Heritage and rural gentrification in Spain: The case of Santiago Millas». *International Journal of Heritage Studies*, 23 (2), 125-140. <<https://doi.org/10.1080/13527258.2016.1246468>>
- AMIGOT LEACHE, Patricia i MARTÍNEZ SORDONI, Laureano (2013). «Gubernamentalidad neoliberal, subjetividad y transformación de la universidad. La evaluación del profesorado como técnica de normalización». *Athenea Digital. Revista de Pensamiento e Investigación Social*, 13 (1), 99-120. <<https://doi.org/10.5565/rev/athenead/v13n1.1046>>
- BAUDRILLARD, Jean (1970). *La sociedad de consumo. Sus mitos, sus estructuras*. Madrid: Siglo XXI.
- BELL, David (2006). «Variations on the rural idyll». A: CLOKE, Paul; MARSDEN, Terry i MONNEY, Patrick, H. (eds.). *Handbook of rural studies*. Londres: SAGE Publications, 149-161.
- BIFO, Franco Berardi (2010). *Generación post-alfa. Patologías e imaginarios en el semiocapitalismo*. Buenos Aires: Tinta Limón Editores.
- BOURDIEU, Pierre (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Londres: Routledge.

- BRAUN, Virginia i CLARKE, Victoria (2006). «Using thematic analysis in psychology». *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77-101.
<<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>>
- (2013). *Successful qualitative research*. Londres: Sage.
- BURR, Vivien (1997). *Introducció al construccionisme social*. Badalona: Edicions Proa.
- CARROSIÒ, Giovanni; MAGNANI, Natalia i OSTI, Giorgio (2019). «A mild rural gentrification driven by tourism and second homes. Cases from Italy». *Sociologia Urbana e Rurale*, 119, 29-45.
<<https://doi.org/10.3280/SUR2019-119003>>
- CLARK, Eric (2005). «The order and simplicity of gentrification: a political challenge». A: ATKINSON, R. i BRIDGE, G. (eds.). *Gentrification in a global context: the new urban colonialism*. Londres: Routledge, 261-269.
<https://doi.org/10.4324/9780203392089_chapter_16>
- CLOKE, Paul i MILBOURNE, Paul (1992). «Deprivation and lifestyles in rural Wales II: rurality and the cultural dimension». *Journal of Rural Studies*, 8, 359-371.
<[https://doi.org/10.1016/0743-0167\(92\)90050-g](https://doi.org/10.1016/0743-0167(92)90050-g)>
- DENZIN, Norman Kent i LINCOLN, Yvonna Sessions (eds.) (1994). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks (Ca.): Sage.
- DI MASSO, Andrés (2019). «Gentrificació. Procesos e impactos psicosociales en dos barrios de Barcelona». Manuscrit inèdit, Departament de Psicologia Social i Quantitativa, Universitat de Barcelona, Barcelona.
- DI MASSO, Andrés; JORQUERA, Víctor; ROPERT, María Teresa i VIDAL, Tomeu (2021). «Gentrification and the creative destruction of sense of place: A psycho-social exploration of urban transformations in Barcelona». A: RAYMOND, Christopher; MANZO, Lynne; WILLIAMS, Daniel; DI MASSO, Andrés i WIRTH, Timo von (eds.). *Changing senses of place: Navigating global challenges*. Cambridge: Cambridge University Press.
- GASCÓN, Jordi i CAÑADA, Ernest (coords.) (2016). *Turismo residencial y gentrificación rural*. Tenerife: PASOS i Foro de Turismo Responsable.
- GERGEN, Kenneth J. (1985). «Theory of the self: Impasse and evolution». A: BERKOWITZ, Leonard (ed.). *Advances in experimental social psychology*. Nova York: Academic Press, 49-115.
- GIANNINI, Humberto (1987). «Hacia una arqueología de la experiencia». A: GIANNINI, Humberto (ed.). *La "reflexión" cotidiana. Hacia una arqueología de la experiencia*. Santiago de Xile: Universitaria, 15-42.
- GLASER, Barney G. i STRAUSS, Anselm (1967). *The discovery of grounded theory: strategies for qualitative research*. Londres: Weidenfeld and Nicolson.
- HALFACREE, Keith (1993). «Locality and social representation: space, discourse and alternative definitions of the rural». *Journal of Rural Studies*, 9, 23-37.
<[https://doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90003-3](https://doi.org/10.1016/0743-0167(93)90003-3)>
- (1995). «Talking about rurality: social representations of the rural as expressed by residents of six English parishes». *Journal of Rural Studies*, 11, 1-20.
<[https://doi.org/10.1016/0743-0167\(94\)00039-c](https://doi.org/10.1016/0743-0167(94)00039-c)>
- (2010). «Reading rural consumption practices for difference: boltholes, castles and life-rafts». *Culture Unbound*, 2 (2), 241-263.
<<https://doi.org/10.3384/cu.2000.1525.10214241>>
- (2018). «From Ambridge to the world? Class returns to rural population geographies». *Dialogues in Human Geography*, 8 (1), 26-30.
<<https://doi.org/10.1177/2043820617752003>>

- HARVEY, David (1989). «From managerialism to entrepreneurialism: The transformation in urban governance in late capitalism». *Geografiska Annaler. Series B, Human Geography*, 71 (1), 3-17.
<<https://doi.org/10.1080/04353684.1989.11879583>>
- (2004). «The “new” imperialism. Accumulation by dispossession». *Socialist Register*, 40, 63-87.
- (2017). *Ciudades rebeldes: del derecho a la ciudad a la revolución urbana*. Madrid: Akal.
<<https://doi.org/10.35428/cds.v0i1.11>>
- HINES, J. Dwight (2010). «Rural Gentrification as Permanent Tourism: The Creation of the “New” West Archipelago as Postindustrial Cultural Space». *Environment and Planning D: Society and Space*, 28 (3), 509-525.
<<https://doi.org/10.1068/d3309>>
- HORTON, John (2008). «Postman Pat and me: Everyday encounters with an icon of idyllic rurality». *Journal of Rural Studies*, 24 (4), 399-408.
<<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2008.03.013>>
- IDESCAT. <<https://www.idescat.cat/>> [Consulta: 19 de juny de 2020].
- INE (2021). «Alteraciones de los municipios en los censos de población desde 1842». Madrid: Instituto Nacional de Estadística. Recuperat de <<https://www.ine.es/intercensal/intercensal.do?search=3&codigoProvincia=17&codigoMunicipio=167&btnBuscarCod=Consultar+selecci%F3n>>.
- INSTITUT CARTOGRÀFIC I GEOLÒGIC DE CATALUNYA (2019). *Mapa de comarques Hipsomètric* [Il·lustració]. Recuperat de <<https://www.icgc.cat/L-ICGC/Sobre-l-ICGC/Recursos-didactics/Mapes-de-comarques>>.
- JAGER, Michael (1986). «Class definition and the esthetics of gentrification: Victoriana in Melbourne». A: SMITH, Neil i WILLIAMS, Peter (eds.). *Gentrification of the City*. Londres: Allen & Unwin, 78-91.
- LACOUR, Claude i PUISSANT, Sylvette (2007). «Re-urbanity: Urbanising the rural and ruralising the urban». *Environment and Planning A*, 39 (3), 728-747.
<<https://doi.org/10.1068/a37366>>
- LEY, David (1996). *The New Middle Class and the Remaking of the Central City*. Oxford: Oxford University Press.
- (2003). «Artists, Aestheticisation and the Field of Gentrification». *Urban Studies*, 40 (12), 2.527-2.544.
<<https://doi.org/10.1080/0042098032000136192>>
- MEJÍA, Julio (2000). «El muestreo en la investigación cualitativa». *Investigaciones Sociales*, 4 (5), 165-180.
<<https://doi.org/10.15381/is.v4i5.6851>>
- MILLS, C. A. (1988). «“Life on the upslope”: the postmodern landscape of gentrification». *Environment and Planning. Society and Space*, 6, 169-189.
<<https://doi.org/10.1068/d060169>>
- ORTÍ, Alfonso (1994). «La estrategia de la oferta en la sociedad neocapitalista de consumo: génesis y praxis de la investigación de la demanda». *Política y Sociedad, Sociología del Consumo*, 16, 37. Recuperat de <<https://revistas.ucm.es/index.php/POSO/article/view/POSO9494120037A>>.
- PATTON, Michael Quinn (1990). *Qualitative Evaluation and Research Methods* (2a ed.). Londres: Sage.
- PEDREÑO, Andrés (2013). *Que no sean como nosotros. Trayectorias formativo-laborales de los hijos de familias inmigrantes en el campo murciano*. Murcia: Editum Ediciones de la Universidad de Murcia.

- PHILLIPS, Martin (1993). «Rural gentrification and the processes of class colonisation». *Journal of Rural Studies*, 2, 123-140.
<[https://doi.org/10.1016/0743-0167\(93\)90026-g](https://doi.org/10.1016/0743-0167(93)90026-g)>
- PHILLIPS, Martin; FISH, Rob i AGG, Jennifer (2001). «Putting together ruralities: towards a symbolic analysis of rurality in the British mass media». *Journal of Rural Studies*, 17 (1), 1-27.
<[https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(00\)00015-2](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(00)00015-2)>
- PHILLIPS, Martin; SMITH, Darren i DUER, Hannah Brooking Mara (2020). «Idyllic ruralities, displacement and changing forms of gentrification in rural hertfordshire, England». *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 66 (2), 259-287.
<<https://doi.org/10.5565/rev/dag.604>>
- RIPOLLÈS (n. d.). [Il·lustració]. Recuperat de <<https://municipiscatalans.com/inici/comarques%20de%20girona/ripolles/index.html>>.
- RIVERA, María Jesús (2009). «La neorruralidad y sus significados. El caso de Navarra». *Revista Internacional de Sociología*, 67 (2), 413-433.
<<https://doi.org/10.3989/RIS.2008.05.11>>
- ROVIRA, Esther; GARCIA, Joan i TALLANT, Montserrat. (2014). «Sant Joan, poble turístic». *SJA. La Revista de la Gent de Sant Joan de les Abadesses*, 8, 6-10.
- RYE, John (2006). «Rural youths' images of the rural». *Journal of Rural Studies*, 25 (4), 409-421.
<<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2006.01.005>>
- SALAMANCA, Ana Belén i MARTÍN-CRESPO, María Cristina (2007). «El diseño en la investigación cualitativa». *Nure Investigación*, 27.
- SANDOVAL, Juan; EMA, José Enrique i GARCÍA, Silvia (2003). «Fijaciones políticas y trasfondo de la acción: movimientos dentro/fuera del socioconstruccionismo». *Política y Sociedad*, 40 (1), 71-86. Recuperat de <<https://revistas.ucm.es/index.php/POSO/article/view/POSO0303130071A>>.
- SEQUERA, Jorge (2013). *Las políticas de gentrificación en la ciudad neoliberal. Nuevas clases medias, producción cultural y gestión del espacio público. El caso de Lavapiés en el centro histórico de Madrid* (tesi doctoral). Universidad Complutense de Madrid.
- SHORT, Brian (2006). «Idyllic ruralities». A: CLOKE, Paul; MARSDEN, Terry i MONNEY, Patrick, H. (eds.). *Handbook of rural studies*. Londres: SAGE Publications, 134-148.
- SMITH, Neil (1979). «Gentrification and capital: theory, practice and ideology in Society Hill». *Antipode*, 11, 139-155.
- (2012). *La nueva frontera urbana: ciudad revanchista y gentrificación*. Madrid: Traficantes de Sueños.
- SMITH, Darren i PHILLIPS, Martin (2001). «Socio-cultural representations of green-trified Pennine rurality». *Journal of Rural Studies*, 17, 457-469.
<[https://doi.org/10.1016/s0743-0167\(01\)00014-6](https://doi.org/10.1016/s0743-0167(01)00014-6)>
- SOLANA-SOLANA, Miguel (2010). «Rural gentrification in Catalonia, Spain: a case study of migration, social change and conflicts in the Empordanet area». *Geoforum*, 41, 508-517.
<<https://doi.org/10.1016/j.geoforum.2010.01.005>>
- SORANDO, Daniel i ARDURA, Álvaro (2016). *First we take Manhattan. La destrucción creativa de las ciudades*. Madrid: Los Libros de la Catarata.
- TAYLOR, Steven J. i BOGDAN, Robert (1987). *Introducción a los métodos cualitativos de investigación*. Barcelona: Paidós.

- TERRA DE COMTES I ABATS – RIPOLLÈS. <<http://www.terradecomtes.cat/>> [Consulta: 2 de febrer de 2020].
- VAN DAM, Frank; HEINS, Saskia i ELBERSEN, Berien (2002). «Lay discourses of the rural and stated and revealed preferences for rural living. Some evidence of the existence of a rural idyll in the Netherlands». *Journal of Rural Studies*, 18 (4), 461-476.
<[https://doi.org/10.1016/S0743-0167\(02\)00035-9](https://doi.org/10.1016/S0743-0167(02)00035-9)>
- VAN-DIJK, Teun (2016). «Análisis Crítico del Discurso». *Revista Austral de Ciencias Sociales*, 30, 203-222.
<<https://doi.org/10.4206/rev.austral.cienc.soc.2016.n30-10>>
- VEPSÄLÄINEN, Mia i PITKÄNEN, Kati (2010). «Second home countryside. Representations of the rural in Finnish popular discourses». *Journal of Rural Studies*, 26 (2), 194-204.
<<https://doi.org/10.1016/j.jrurstud.2009.07.002>>
- VIRNO, Paolo (2001). «Do you remember counterrevolution?». *Revista Contrapoder*, 4, 1-13.
- WALKER, Peter i FORTMANN, Louise (2003). «Whose landscape? A political ecology of the “exurban” Sierra». *Cultural Geographies*, 10, 469-491.
<<https://doi.org/10.1191/1474474003eu285oa>>
- WATKINS, Francine i JACOBY, Ann (2007). «Is the rural idyll bad for your health? Stigma and exclusion in the English countryside». *Health & Place*, 13 (4), 851-864.
<<https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2007.02.002>>
- WETHERELL, Margaret i POTTER, Jonathan (1996). «El análisis del discurso y la identificación de los repertorios interpretativos». A: GORDO, Ángel J. i LINAZA, Jose Luis (eds.). *Psicologías, discursos y poder* (PDP). España: Visor, 63-78.
- WILLIG, Carla (2008). *Introducing qualitative research in Psychology*. Maidenhead: Open University.
- WOODS, Michael (2011). *Rural*. Londres: Routledge.
- YARWOOD, Richard (2005). «Beyond the Rural Idyll: Images, Countryside Change and Geography». *Geography (Sheffield, England)*, 90 (1), 19-31.
<<https://doi.org/10.1080/00167487.2005.12094114>>
- ZUKIN, Sharon (1996). «Space and Symbols in an Age of Decline». A: KING, Anthony D. (ed.). *Re-Presenting the City*. Londres: Palgrave.
<https://doi.org/10.1007/978-1-349-24439-3_3>
- (1998). «Urban Lifestyles: Diversity and Standardisation in Spaces of Consumption». *Urban Studies*, 35 (5-6), 825-839.
<<https://doi.org/10.1080/0042098984574>>
- (2010). *Naked city. The death and life of authentic urban places*. Nova York: Oxford University Press.

